

Sygn. akt I ACa 509/18

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 8 listopada 2018 roku

Sąd Apelacyjny w Szczecinie I Wydział Cywilny

w składzie następującym:

Przewodniczący:	SSA Artur Kowalewski
Sędziowie:	SSA Dorota Gamrat - Kubeczak SSO del. Zbigniew Ciechanowicz (spr.)
Protokolant:	starszy sekretarz sądowy Piotr Tarnowski

po rozpoznaniu w dniu 8 listopada 2018 roku na rozprawie w Szczecinie

sprawy z powództwa P. B.

przeciwko Skarbowi Państwa – Zakładowi Karnemu w G.

o zapłatę

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Okręgowego w Szczecinie

z dnia 30 maja 2018 roku, sygn. akt I C 927/13

- 1. zmienia zaskarżony wyrok w pkt 2 w taki sposób, że przyznaje adwokatowi J. L. (1) od Skarbu Państwa - Sądu Okręgowego w Szczecinie kwotę 1 308 jednego tysiąca trzystu ośmiu) złotych, w tym kwotę 165 (stu sześćdziesięciu pięciu) złotych i 60 (sześćdziesięciu) groszy podatku od towarów i usług, tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powodowi z urzędu,**
- 2. oddala apelację w pozostałym zakresie,**
- 3. zasądza od powoda P. B. na rzecz Skarbu Państwa – Prokuratorii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej kwotę 240 (dwustu czterdziestu) złotych tytułem kosztów postępowania apelacyjnego,**
- 4. przyznaje do Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Szczecinie adwokat J. L. (1) kwotę 147 (stu czterdziestu siedmiu) złotych i 60 (sześćdziesięciu) groszy, w tym podatek od towarów i usług, tytułem kosztów pomocy prawnej udzielonej powodowi z urzędu w postępowaniu apelacyjnym.**

Zbigniew Ciechanowicz Artur Kowalewski Dorota Gamrat – Kubeczak

Uzasadnienie wyroku z dnia 8 listopada 2018 r.:

Powód P. B. wniósł o zasądzenie od Skarbu Państwa - Zakładu Karnego w G. na swoją rzecz kwoty 160.000 zł tytułem zadośćuczynienia za naruszenie dóbr osobistych w wyniku odbywania kary pozbawienia wolności w przeludnionych celach mieszkalnych, złe warunki sanitarne, brak odpowiedniej wentylacji, oświetlenia i nowych okien. Na sumę tę składać się mają kwoty 40.000 zł z tytułu złych warunków sanitarnych, 40.000 zł z tytułu odbywania kary pozbawienia wolności w przeludnionych celach mieszkalnych i 80.000 zł z tytułu odbywania kary pozbawienia wolności w niegodnych warunkach.

Pozwany Skarb Państwa - Zakład Karny w G. wniósł o oddalenie powództwa w całości oraz zasądzenie od powoda na rzecz pozwanego kosztów procesu według norm przepisanych. Pozwany odnosząc się do zarzutów powoda co do odbywania kary w warunkach przeludnienia podkreślił, że zjawisko przeludnienia w Zakładzie Karnym w G. nie istnieje, i chybione są twierdzenia powoda w zakresie niewyposażenia cel mieszkalnych w kąpiki sanitarne trwale zabudowane murowaną ścianą. Pozwany wskazał też, że wszelkie usterki, w tym ewentualne nieszczelności okien są na bieżąco usuwane w razie zgłoszenia dokonanego przez osadzonych. W ocenie pozwanego, wysokość roszczenia powód oszacował dowolnie i nie znajduje ona odzwierciedlenia w materiale dowodowym.

Wyrokiem z dnia 30 maja 2018 r. Sąd Okręgowy w Szczecinie oddalił powództwo (pkt 1), przyznał adwokatowi J. L. (1) od Skarbu Państwa (Sądu Okręgowego w Szczecinie) kwotę 644,03 zł w tym kwotę 41,40 zł podatku od towarów i usług tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powodowi z urzędu (pkt 2) i zasądził od powoda P. B. na rzecz Skarbu Państwa - Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej kwotę 120 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego (pkt 3).

Powyższe rozstrzygnięcie oparto o następujące ustalenia:

Powód P. B. został skazany na karę pozbawienia wolności w związku z popełnieniem licznych czynów zabronionych. W pozwanym Zakładzie Karnym w G. przebywał kilkakrotnie w czasie odbywania kary, tj. w okresach: od 23 lipca 2011 r. do 12 września 2011 r., od 23 marca 2012 r. do 2 kwietnia 2012 r., od 31 grudnia 2012 r. do 7 marca 2013 r., od 15 kwietnia 2013 r. do 4 października 2013 r., od 17 kwietnia 2014 r. do 15 maja 2014 r.

Powód w okresie osadzenia przebywał głównie w pawilonie „D”, jednakże były okresy pobytu w celach znajdujących się w pozostałych pawilonach „A”, „B”, „C” i „E”. Powód był umieszczany w wielu celach. Poza wymienionymi okresami powód był osadzony w Areszcie Śledczym w S., w Zakładzie Karnym w W., a obecnie przebywa w Zakładzie Karnym w S..

Powód przebywając w Zakładzie Karnym w G. dzielił cele mieszkalne między innymi ze współosadzonymi M. H., N. S., R. W., P. I., P. G., M. B. (1), i M. M..

W całym okresie osadzenia powoda w Zakładzie Karnym w G. powód ani razu nie przebywał w warunkach przeludnienia. Cele spełniały normy powierzchni mieszkalnej zgodnie z obowiązującymi przepisami.

W okresie przebywania powoda na terenie pawilonu „D” Zakładu Karnego w G., były tam prowadzone przez podmiot zewnętrzny prace remontowo-budowlane, związane z wymianą instalacji ciepłej, zimnej wody oraz cyrkulacji, które miały miejsce od 15.05.2013 r. do 30.09.2013r., a więc w trakcie pobytu powoda w tej jednostce. Cele pawilonu „A” były remontowane na przełomie 2012/2013 r.

Stan cel mieszkalnych znajdujących się na terenie Zakładu Karnego w G., w których przebywał powód jest dobry, nie zagrażający ich użytkownikom i ich bezpieczeństwu. Cele wyposażone są w podstawowe urządzenia sanitarne, takie jak umywalki, grzejniki, oświetlenie elektryczne zarówno sufitowe, jak i ścienne, gniazdka elektryczne, oświetlenie dyżurne, radiowęzeł, przyzyw domofonowy, antenę zbiorczą, których stan jest dobry i nie odbiega od normy, a ponadto w sprawną wentylację grawitacyjną oraz okna typu PCV. Cele te utrzymane są w stanie należytym oraz wyposażone są w niezbędny sprzęt kwaterunkowy, tj. stół, taboret, szafkę, wieszak, półkę pod TV, łóżka metalowe piętrowe wraz z drabinką, a więc bazowe przedmioty pozwalające osadzonym na funkcjonowanie w warunkach niewłaściwych

ludzkiej godności, pozwalające na realizowanie podstawowych potrzeb fizjologiczno-społecznych osób odbywających karę pozbawienia wolności w warunkach normalnej egzystencji.

W czasie pobytu powoda w Zakładzie Karnym w G. zdarzały się cele, w których był grzyb na desce klozetowej w kąciu sanitarnym, deska klozetowa lub spłuczka psuły się, bywały okna nieszczelne, pojawiały się pluskwy.

Po zgłoszeniu takich awarii, napraw urządzeń sanitarnych dokonywał hydraulik, po zgłoszeniu nieszczelnych okien dostarczano osadzoną uszczelkę, gdy pojawiały się pluskwy, to w tym samym dniu dokonywano dezynsekcji.

Powód P. B. przed osadzeniem podczas rutynowej oceny sanitarno-epidemiologicznej w dniu 12 października 2012 r. wskazał, że nadużywa alkoholu od 13 roku życia, pali powyżej 30 papierosów dziennie, zażywa morfinę i amfetaminę. Było to w okolicznościach przyjęcia go do Aresztu Śledczego w S..

P. B. od samego początku odbywania kary pozbawienia wolności często uskarżał się na kaszel i bezsenność, czasami na świsły w płucach, sporadycznie również na bóle głowy, brzucha lub kręgosłupa.

Powód miał zapewnioną odpowiednią opiekę medyczną podczas odbywania kary pozbawienia wolności. Wszelkie dolegliwości zdrowotne powód zgłaszał lekarzom. Korzystał z licznych wizyt lekarskich, w tym również chirurga, seksuologa, pulmonologa. Skierowanie na konsultację pulmonologiczną powód otrzymał wobec podejrzenia astmy oskrzelowej. Miał zapewniane leczenie farmakologiczne, otrzymywał między innymi leki na kaszel, a także inhalatory na astmę takie jak F., F., O. czy Z.. Na jego prośbę wykonano u niego badanie na wirusowe zapalenie wątroby typu C, które dało wynik niereaktywny. Powód korzystał również z wizyt u lekarza stomatologa.

W związku ze skargami na „ścisk w klatce piersiowej” podczas dźwigania i biegania, duszności wysiłkowych powód poddawany był badaniom lekarskim i badaniom specjalistycznym, tj. spirometrię. RTG klatki piersiowej były wykonywane u powoda wielokrotnie. Badania te nie wykazały nieprawidłowości w stanie zdrowia powoda.

W dniu 9 kwietnia 2014 r. powód z uwagi na napady suchego kaszlu w nocy i po wysiłku przyjęty został w Przychodni Poradni (...) w D.. Po otrzymaniu leku A. nastąpiła poprawa. Spirometria u powoda była prawidłowa. Następnie w związku ze zgłaszanymi dolegliwościami powód wielokrotnie miał zalecane inne leki przez specjalistę pulmonologa. W dniu 1 września 2014 r. powód dokonał samookaleczenia, połknął 5 żyłek.

Od czasu gdy powód rzucił palenie występujący u niego kaszel jest mniejszy. Raz w tygodniu powód przyjmuje lek M. 1 dawkę z poprawą tej dolegliwości.

U powoda występuje astma oskrzelowa przewlekła w stopniu umiarkowanym (II stopień) bez cech jawnej niewydolności oddechowej. Przewlekły nieżyt nosa. Alergia wziewna na trawy potwierdzona badaniami w wywiadzie oraz wieloletni nikotynizm. Możliwym czynnikiem uszkadzającym drogi oddechowe mogły być składniki dymu tytoniowego, na które powód był narażony przez palenie od 10 roku życia. Uszkodzenia nabłonka migawkowego dróg oddechowych sprzyjają zarówno łatwiejszej kolonizacji przez bakterie jak również łatwiejszemu wnikaniu alergenów). Astma występująca u powoda nie ma ciężkiego charakteru. Z dokumentacji medycznej powoda wynika, że objawy astmy wymagające zasięgnięcia porad lekarskich istniały u powoda jeszcze przed jego osadzeniem w Zakładzie Karnym w G. (przed X-XI 2012 r.).

Przyczyną astmy u powoda czyli przewlekłego zapalenia oskrzeli są nikotynizm przewlekły będący czynnikiem uszkadzającym nabłonki dróg oddechowych oraz alergeny pyłków traw na które potwierdzono uczulenie w wykonanych testach skórnych. Uczulenie na alergen powietrzno pochodny jest uczuleniem pospolitym, tzn. pospolicie występującym w populacji ogólnej i nie jest ograniczone do osób skazanych. Wynikać może z osobistej indywidualnej dla danej osoby predyspozycji do rozwoju nadwrażliwości za co mogą w części odpowiadać wrodzone predyspozycje genetyczne jak również narażenia na alergeny traw i alergeny pokarmowe (ziarna zbóż, piwo, cytrusy).

Posiłkując się opinią biegłego sądowego pulmonologa i alergologa W. W. Sąd I instancji uznał, że stan pomieszczeń w jakich powód przebywał w Zakładzie Karnym w G. od 31 grudnia 2012 r. nie mógł wpłynąć na powstanie u powoda tej choroby.

Powód nie składał skarg na funkcjonariuszy więziennych, ani na dyrekcję, w związku z zarzucanymi niewłaściwymi warunkami osadzenia, niewłaściwym traktowaniem, czy też niewłaściwie prowadzoną opieką medyczną. Nie toczyło się żadne postępowanie przed sądem penitencjarnym zainicjowane przez powoda.

Oceniając tak ustalony stan faktyczny Sąd I instancji powództwo wywodzone z art. 417 § 1 k.c. oraz art. 23 i 24 k.c. w zw. z art. 448 zd. pierwsze k.c. w zakresie roszczenia majątkowego związanego z naruszeniem przez pozwanego dóbr osobistych powoda w postaci naruszenia godności powoda i nieludzkiego traktowania podczas odbywania przez powoda kary pozbawienia wolności w Zakładzie Karnym w G. związanego z warunkami występującymi w celach mieszkalnych – uznał za niezasadne.

Sąd Okręgowy uznał, że w sprawie nie została przede wszystkim spełniona przesłanka wykazania działania lub zaniechania wyrządzającego szkodę, a tym bardziej bezprawności takiego działania lub zaniechania pozwanego, które to są podstawą odpowiedzialności deliktowej i uzasadniałyby żądanie zapłaty zadośćuczynienia w związku z naruszeniem dóbr osobistych, czy też żądanie ewentualnego naprawienia szkody. Przepis art. 24 § 1 zd. pierwsze k.c. przewiduje jedynie domniemanie bezprawności zachowania, nie przewiduje natomiast domniemania zaistnienia samego zachowania, będącego źródłem naruszenia godności powoda. Innymi słowy, to na powodzie ciąży obowiązek wykazania zaistnienia zdarzenia, z którym wiąże naruszenie swoich dóbr osobistych. Jeżeli je wykaże to dopiero wówczas ciężar dowodowy przesuwa się na stronę przeciwną, w tym sensie, że to pozwany musi wykazać, że to działanie nie było bezprawne (tak: Sąd Najwyższy w uzasadnieniu wyroku z dnia 28 lutego 2007 roku, V CSK 431/06, LEX 255593).

Generalnym zarzutem powoda było osadzenie go w celach bez zapewnienia humanitarnych warunków do odbywania kary. Zarzucił szereg rzekomych nieprawidłowości, których stać się miał ofiarą. Sąd, zgodnie z wnioskiem dowodowym pełnomocnika powoda dopuścił dowód z opinii biegłego w zakresie budowlano-architektonicznym na okoliczność ustalenia powierzchni cel w Zakładzie Karnym w G., określenia stanu technicznego cel, w szczególności stanu okien, oświetlenia, wyposażenia w wentylację i jej sprawności. Ze sporządzonej opinii wprost wynika, że w Zakładzie Karnym w G. oświetlenie elektryczne, wyposażenie w sprzęt kwaterunkowy, węzły sanitarne, dostęp do zimnej i ciepłej wody były w stanie dobrym. Każda cela była wyposażona w wentylację grawitacyjną, albo w pomieszczeniu mieszkalnym, albo w kąciek sanitarnej. Na podstawie załączonego do opinii protokołu z okresowej kontroli przewodów kominowych wynika zaś, że przewody wentylacyjne odpowiadają przepisom i mieszczą się w obowiązujących normach. Biegły wskazał, że wbrew twierdzeniom powoda łóżka były wyposażone w drabinki, co również można dostrzec na dokumentacji fotograficznej załączonej do opinii. Warto w tym miejscu zwrócić uwagę, iż na zdjęciu nr 17 widać łóżko, które gdyby zostało ustawione odwrotnie, miałyby i drabinkę i zabezpieczenie na górnym poziomie, zaś źle ustawione posiada te akcesoria umiejscowione przy ścianie. Zapewnie osadzony korzystający w tym czasie z tego łóżka nie potrzebował tego zabezpieczenia.

Sąd I instancji przyjął, że dochodzić mogło do nieprawidłowości w zakresie awarii urządzeń sanitarnych, nieszczelnych okien, czy też występowania insektów. Jednakże zdołał ustalić i to, że po zgłoszeniu takich awarii, napraw urządzeń sanitarnych dokonywał hydraulik, po zgłoszeniu nieszczelnych okien dostarczano osadzonym uszczelki, a gdy pojawiały się pluskwy, to w tym samym dniu wykwaterowywano osadzonych z celi i dokonywano dezynsekcji.

Powód zarzucił też pozwanemu, że pościel, którą otrzymał nosiła ślady używania przez innych osadzonych. Zdaniem Sądu, nie sposób odnieść się do takiego zarzutu, albowiem powód takiego twierdzenia nie zdołał wykazać żadnymi dowodami. Tylko na marginesie można wskazać, że Sąd z racji doświadczenia zawodowego i ustalania wielu podobnych stanów faktycznych posiada wiedzę, że pościel w zakładach karnych jest wymieniana regularnie. Poza tym, w toku zeznań świadków Sąd ustalił, że w Zakładzie Karnym w G. pozwalano osadzonym we własnym zakresie prac w

celi. Niemniej jednak argument braku udowodnienia takich okoliczności jest w tym przypadku zasadniczy. Poza tym powód nawet nie starał się wykazać, że składał jakiegokolwiek skargi na naruszenie regulaminu.

Kolejnym zarzutem było przeludnienie w celach mieszkalnych, co w ocenie powoda miało być niezgodne z prawem. W przedmiocie zarzutu odbywania kary pozbawienia wolności w celi o powierzchni zaniżonej w stosunku do normatywnej zaznaczyć należy, że zgodnie art. 110 § 1 kodeksu karnego wykonawczego, skazanego osadza się w celi mieszkalnej wieloosobowej lub jednoosobowej.

Zgodnie zaś z § 2 cytowanego przepisu powierzchnia w celi mieszkalnej, przypadająca na skazanego wynosi nie mniej niż 3 m². Cele wyposaża się w odpowiedni sprzęt kwaterunkowy zapewniający skazanemu osobne miejsce do spania, odpowiednie warunki higieny, dostateczny dopływ powietrza i odpowiednią do pory roku temperaturę, według norm określonych dla pomieszczeń mieszkalnych, a także oświetlenie odpowiednie do czytania i wykonywania pracy.

Sąd ustalił, że w całym okresie osadzenia powoda w Zakładzie Karnym w G. powód ani razu nie przebywał w warunkach przeludnienia. Cele spełniały normy powierzchni mieszkalnej zgodnie z obowiązującymi przepisami. Świadczą o tym wykazy pomieszczeń z dnia 27.12.2006 r. i 28.12.2011 r., zbiorcze zestawienie cel mieszkalnych z 28.12.2011 r. oraz opinia biegłego sądowego Z. K.. Nawet biorąc pod uwagę różnice pomiędzy wskazaną w tych dokumentach powierzchnią pomieszczeń a faktyczną ich powierzchnią zmierzoną przez biegłego sądowego, to uwzględniając liczbę osadzonych w tych celach, stwierdza się, że i tak spełniają one normy zapewnienia co najmniej 3 m² powierzchni celi na osobę.

Co do zarzutu zachorowania na astmę oskrzelową w wyniku niezapewnienia odpowiednich warunków mieszkalnych w pierwszej kolejności Sąd Okręgowy wskazał na ustalenia wcześniejsze, a mianowicie takie, że stan cel mieszkalnych znajdujących się na terenie Zakładu Karnego w G. wbrew twierdzeniom powoda w rzeczywistości jest dobry, niezagrażający ich użytkownikom i ich bezpieczeństwu. Nadto, powołany w sprawie biegły sądowy pulmonolog i alergolog W. W. rozpoznała u powoda astmę oskrzelową przewlekłą w stopniu umiarkowanym (II stopień) bez cech jawnej niewydolności oddechowej, przewlekły nieżyt nosa, alergię wziewną na trawy potwierdzoną badaniami w wywiadzie oraz wieloletni nikotynizm. Wskazała też, że możliwym czynnikiem uszkadzającym drogi oddechowe u powoda mogły być składniki dymu tytoniowego, na które powód był narażony przez palenie od 10 roku życia. Uszkodzenia nabłonka migawkowego dróg oddechowych sprzyjają zarówno łatwiejszej kolonizacji przez bakterie jak również łatwiejszemu wnikananiu alergenów). Przyczyną astmy u powoda czyli przewlekłego zapalenia oskrzeli są zatem nikotynizm przewlekły będący czynnikiem uszkadzającym nabłonki dróg oddechowych oraz alergeny pyłków traw na które potwierdzono uczulenie w wykonanych testach skórnych. Stan pomieszczeń w jakich powód przebywał w Zakładzie Karnym w G. od 31 grudnia 2012 r. nie mógł wpłynąć na powstanie u powoda tej choroby.

W ocenie Sądu Okręgowego, nawet gdyby ostrożnie założyć zaistnienie zarzucanych przez powoda okoliczności (do czego z góry Sąd zaznacza, że nie znalazł podstaw) to wskazać należy, iż ewentualne otrzymanie prześcieradła mającego ślad wcześniejszego używania nie może świadczyć o naruszeniu godności skazanego, tym bardziej uzasadniającego zasądzenie zadośćuczynienia. Podobnie Sąd ocenia brak odpowiedniego oświetlenia, tym bardziej, że kwestia ta jest odczuciem subiektywnym. Zarzut zagrzybienia w toalecie, czy obecności insektów, nie dość, że nie został wykazany, poza zeznaniami niektórych świadków, którzy też chcieliby mieszkać w lepszych warunkach, to nadto warto zaznaczyć, że o ile takie niedogodności występowały, to musiały wynikać najpewniej z doprowadzenia do takich warunków przez samych osadzonych, również z niedbania o czystość w celach i kąciakach sanitarnych, a obowiązek taki spoczywa na osadzonych. Ustawowym obowiązkiem osadzonych jest utrzymanie czystości w celi (art. 116 § 1 pkt 2 k.k.w.). Osadzeni otrzymują w tym zakresie środki czystości i są one wydawane w ilościach wystarczających do dezynfekcji sanitariatów i podłóg. Tym samym nie zasługuje na uwzględnienie zarzut powoda niezapewnienia mu przez pozwanego wymaganych przepisami warunków sanitarnych.

Nie można wykluczyć, że warunki powszechnie panujące w celach więziennych nie są komfortowe dla życia, jednakże wskazać należy, że zakład karny nie jest hotelem, a w podobnych warunkach mieszka duża część społeczeństwa w Polsce. W ocenie Sądu, większość zarzutów miała podłoże subiektywnych odczuć powoda, które w rzeczywistości

trudno jest poddać jakiegokolwiek obiektywnej ocenie, albowiem kwestia wspomnianego już oświetlenia, czy relacji osadzonych z wychowawcą ma podłoże indywidualnej oceny każdego osadzonego, co wręcz potwierdziły różnice w zeznaniach świadków powołanych przez powoda. Niektórzy świadkowie (np. M. B. (2) i P. G.) nie upatrywali problemów w oświetleniu, poziomie wilgoci w celi, relacjach ze Służbą Więzienną, czy innymi osadzonymi, nawet recydywistami na spacerniku.

Na marginesie Sąd Okręgowy wskazał, że nawet przy założeniu, iż warunki w celach w pewnym stopniu mogą uderzać w ludzką godność w wyniku subiektywnych odczuć, to roszczenie o zadośćuczynienie lub odszkodowanie z tego tytułu byłoby niewątpliwie sprzeczne z zasadami współżycia społecznego. Powód, rażąco naruszając porządek prawny winien liczyć się z karą pozbawienia wolności i wszystkimi dolegliwościami z tej kary płynącymi. Poziom tych dolegliwości uwarunkowany jest nie tylko samym pozbawieniem wolności, ale także standardem życia w danym kraju, w którym kara jest wykonywana, jego sytuacją ekonomiczną determinującą przeciętny poziom życia obywateli, poziom usług czy opieki, za których zapewnienie odpowiada Państwo, aktualnymi problemami społecznymi (wyrok Sądu Okręgowego w Sieradzu z dnia 14.12.2009 r., I C 130/09).

Podstawę orzeczenia o kosztach procesu stanowi art. 98 § 1 k.p.c. Zgodnie z jego treścią strona przegrywająca sprawę obowiązana jest zwrócić przeciwnikowi koszty niezbędne do celowego dochodzenia praw i celowej obrony.

Na poniesione przez pozwanego koszty procesu składały się koszty zastępstwa procesowego wykonywanego przez Prokuratorię Generalną Skarbu Państwa (aktualnie Prokuratorię Generalną Rzeczypospolitej Polskiej) w wysokości 120 złotych i taka kwota została zasądzona w pkt 3 wyroku. Przy czym w związku z treścią art. 11 ust. 3 ustawy z dnia 8 lipca 2005 r. o Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa (Dz. U. 2016. 1313 t.j. ze zm.) koszty zastępstwa procesowego zasądzone lub przyznane Skarbowi Państwa w sprawie, w której zastępstwo procesowe Skarbu Państwa wykonuje Prokuratoria Generalna, przysługują Skarbowi Państwa - Prokuraturii Generalnej. Wysokość tych kosztów została ustalona na podstawie art. 99 k.p.c. w zw. z § 11 pkt 25 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz. U. 2013.461), w zw. z § 21 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz. U. 2015.1800).

Pomimo tego, że powód był w niniejszej sprawie zwolniony od kosztów sądowych, Sąd nie dopatrywał się okoliczności przemawiających za zwolnieniem go również od obowiązku zwrotu kosztów procesu na rzecz strony przeciwnej. Zastosowanie dobrodziejstwa przepisu art. 102 k.p.c. może mieć miejsce jedynie wyjątkowo. Szczególnie uzasadniony wypadek, o którym mowa w tym przepisie może wynikać z charakteru żądania poddanego rozstrzygnięciu, jego znaczenia dla strony czy subiektywnego przekonania strony o zasadności roszczeń.

Na podstawie § 15 i 16 oraz § 11 ust. 1 pkt 25 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (t.j. Dz.U. z 2013 r., poz. 461) Sąd przyznał adwokatowi J. L. (1) od Skarbu Państwa - Sądowi Okręgowemu w Szczecinie kwotę 644,03 zł wraz z należnym podatkiem od towarów i usług tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powodowi z urzędu i poniesionymi wydatkami zgodnie z przedstawionym spisem (180 zł + 41,40 (VAT) + 422,63 zł). Wymieniony przepis został dodany do rozporządzenia na podstawie rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości zmieniającego rozporządzenie w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu z dnia 3 lutego 2012 r. (Dz.U. 2012 r., poz. 150) i ma zastosowanie w niniejszej sprawie.

Wyrok Sądu Okręgowego w Szczecinie z dnia 30 maja 2018 r. zaskarżył w całości powód żądając jego zmiany poprzez zasądzenie od pozwanego na rzecz powoda kwoty 160.000 zł i uchylenie pkt. 3 wyroku, ewentualnie uchylenie wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania oraz przyznanie nieopłaconych kosztów reprezentacji powoda. Dodatkowo zażądano zmiany rozstrzygnięcia zamieszczonego w pkt. 2 wyroku Sądu Okręgowego w Szczecinie poprzez zasądzenie wynagrodzenia zgodnie z złożonym spisem kosztów.

Zaskarżonemu orzeczeniu zarzucono:

1. błąd w ustaleniach faktycznych, mający istotny wpływ na treść orzeczenia, polegający na:

a) ustaleniu, iż w całym okresie osadzenia powoda w Zakładzie Karnym w G., stan cel w których przebywał powód był dobry, nie zagrażający ich użytkownikom i bezpieczeństwu, w sytuacji gdy zebrany w sprawie materiał dowodowy, w szczególności w postaci zeznań przesłuchanych w sprawie świadków stanowi, iż stan cel nie odpowiadał normą dla przybywania ludzi, nadto z zgromadzonej dokumentacji wynika, iż tylko w pawilonie A Zakładu Karnego w G. w każdej celi wydzielone były kąciki sanitarne, stan zaś cel został ustalony tylko i wyłącznie w oparciu o opinię biegłego na dzień jej sporządzenia, nie obrazując stanu cel z daty osadzenia,

b) ustaleniu, iż powód nie był osadzony warunkach przeludnienia, w sytuacji, gdy do powierzchni mieszkalnej celi przypadającej na jednego osadzonego wliczona została powierzchnia zajmowana przez sprzęt kwaterunkowy,

2. Naruszenie przepisów prawa procesowego, które miało istotny wpływ na wynik sprawy, mianowicie :

a) art. 228 § 2 kpc na skutek braku zwrócenia uwagi stronom na wiedzę posiadaną przez Sąd z urzędu,

b) art. 233 § 1 kpc na skutek przekroczenia zasady swobodnej sędziowskiej oceny dowodów,

c) art. 328 § 2 kpc na skutek braku omówienia w uzasadnieniu wyroku dokonanej przez Sąd Orzekający wykładni pojęcia powierzchni w celi mieszkalnej, przypadającej na skazanego, o którym mowa w przepisie art. 110 §2 k.k.w.

W uzasadnieniu apelacji wskazano, że istota zagadnienia związanego z zarzutami związanymi z przeludnieniem w calach, w których osadzony był powód dotyczy wykładni pojęcia „powierzchni celi mieszkalnej” zamieszczonego w art. 110 § 2 kkw. Ponieważ w ramach pisemnego uzasadnienia wyroku Sąd I Instancji, nie odnosi się do powyższej okoliczności, zapoznanie się z drogą rozumowania Sądu, z jakich powodów powierzchnię pomieszczenia, utożsamia z powierzchnią mieszkalną celi było w ocenie apelującego niemożliwe.

W dalszej kolejności zwrócono uwagę na to, że w pisemnym uzasadnieniu wyroku Sąd I Instancji nie odniósł się do faktu osadzenia powoda, który był osobą małoletnią, w celach oraz grupach spacerowych razem z osobami skazanymi, w tym w warunkach powrotu do przestępstwa. Dodatkowo, na stronie 7 uzasadnienia wyroku Sąd Orzekający podnosi, iż w ramach wiedzy posiadanej z urzędu na skutek dokonywania ustaleń w wielu podobnych sprawach Sąd posiada wiedzę, iż pościel w zakładach karnych wymieniana jest regularnie. Do zarzutu zaś powoda nie można się odnieść, albowiem powód takiego twierdzenia nie poparł dowodami. Z uwagi na fakt, iż osadzeni pozbawieni są możliwości korzystania z sprzętu mogącego dokumentować obraz, przesłuchania zaś świadków następują po okresie kilku lat od daty zdarzenia, możliwości dowodowe zarówno powoda jak i innych osadzonych są znikome. Sąd Orzekający z jednej strony nie uprzedził stron o wiedzy posiadanej z urzędu i ocenie tego typu zarzutów, jednakże z drugiej strony wiedza Sądu Orzekającego, wskazuje na notoryczność stawianego przez osadzonych zarzutu brudnej bielizny pościelowej. Obiektywna ocena winna być zatem wyprowadzona w oparciu o notorię tego typu zarzutów, która to okoliczność stanowi asumpt do wyprowadzenia wniosku o jego zasadności.

Odnosząc się do wniosku o zmianę pkt. 2 wyroku Sądu Okręgowego, apelujący wskazał, że przywołane w pisemnym uzasadnieniu przepisy normujące wysokość wynagrodzenia pełnomocnika, mianowicie § 15 i 16 oraz § 11 pkt. 25 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28.09.2002 r. stoją w sprzeczności z przepisami dotyczącymi płacy minimalnej, tym samym dokonując zróżnicowania. Analiza treści i zasadność ich stosowania winna być oceniana pod kontem przepisów ustrojowych, w tym zasady równości i poszanowania godności człowieka (art. 30), równości wobec prawa, zakazu dyskryminacji jednostki (art. 32) oraz sposobu określania/ minimalnej wysokości wynagrodzenia (art. 65 pkt.4).

Pozwany zażądał oddalenia apelacji i zasądzenia od powoda kosztów postępowania odwoławczego.

Sąd odwoławczy zważył, co następuje:

Apelacja powoda co do meritum była nietrafna, zaś jej słusność dotyczyła jedynie zagadnienia związanego z kosztami wynagrodzenia jego pełnomocnika należnymi od Skarbu Państwa, lecz nie w kierunku postulowanym w treści apelacji.

Przede wszystkim Sąd odwoławczy podziela ustalenia poczynione przez Sąd Okręgowy zwracając uwagę na drobiazgowo przeprowadzone przez ten Sąd postępowanie dowodowe. Również ocena materiału dowodowego nie zawiera elementów, które wskazywałyby na dowolność stanowiącą naruszenie art. 233 § 1 k.p.c.

Postępowanie dowodowe przeprowadzone przed Sądem Okręgowym nie wskazuje na to, że powód był osadzony w warunkach naruszających jego prawo do odbywania kary pozbawienia wolności w godnych warunkach. Przede wszystkim nie są trafne zarzuty apelacyjne błędów w ustaleniach faktycznych.

Już tylko z zeznań samego powoda składanych na rozprawie w dniu 9 lutego 2016 r. wynika, iż wyodrębnione kąciki sanitarne znajdowały się w każdej celi, w której przebywał w okresie opisanym pozwem (k. 433v).

Odnosząc się do kolejnego zarzutu wskazać należy, że minimalna norma powierzchni celi mieszkalnej dla jednego skazanego zgodnie z treścią art. 110 § 2 KKW wynosi 3 m². Skoro niezbędne urządzenia i sprzęty muszą znajdować się wewnątrz celi mieszkalnej (a stanowi o tym zdanie 2 przytoczonego przepisu), to nie ma w obowiązującym prawie podstaw do tego, by odliczać od powierzchni celi mieszkalnej, tak jak wskazuje apelujący, powierzchnię zajmowaną przez te urządzenia oraz sprzęty. Mając to na względzie, trzeba stwierdzić, że prawidłowe jest ustalenie Sądu Okręgowego, że powodowi zapewniono cele o powierzchniach mieszkalnych przypadającej na jednego skazanego w rozmiarze odpowiadającym prawu (zob. podobnie uzasadnienie wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 2 października 2015 r. V ACa 164/15).

Powód w piśmie z dnia 4 sierpnia 2014 r. wskazał, które cele w jego ocenie nie były przystosowane do pobytu ludzi (k. 96). Wymienione nieprawidłowości miały zaistnieć w celach nr 306 (oddział E3 – osadzenie od 27-06-2013 r. do 19-07-2013 r. – 22 dni), 313 (oddział E3 od 19-07-2013 r. do 25-07-2013 r. – 6 dni), 200 (oddział D2 od 22-05-2013 do 28-05-2013 r. i 31-05-2013 r. do 5-06-2013 r. 11 dni), 206 (oddział D2 od 28-05-2013 do 31-05-2013 r. i od 23-10-2013 r. do 6-11-2013 r. – 16 dni), 207 (oddział D2 od 31-12-2012 r. do 3-01-2013 r., od 4-01-2013 r. do 21-01-2013 r., od 29-01-2013 r. do 7-02-2013 r., od 7-06-2013 do 12-06-2013 r. i od 25-06-2013 r. do 27-06-2013 r. – 36 dni) i 209 (oddział D2 do 21-01-2013 r. do 24 stycznia 2013 r., od 7-02-2013 r. od 7 marca 2013 r. – 31 dni). (k. 66).

Na wskazany pozwem okres prawie trzech lat, w których naruszane miały być dobra osobiste powoda, był on osadzony w Zakładzie Karnym w G. w pięciu okresach łącznie przez 326 dni, a więc niecały rok, przy czym w wymienionych celach w różnych okresach przebywał łącznie 122 dni. Powód nie wykazał, aby warunki odbywania kary pozbawienia wolności w tych pomieszczeniach naruszały jego godność, czy zwiększały dolegliwość jej odbywania ponad cel wynikający z konieczności odizolowania powoda do społeczeństwa.

Faktem pozostaje, że w okresie przebywania powoda w celach na terenie pawilonu „D” Zakładu Karnego w G., były tam prowadzone przez podmiot zewnętrzny prace remontowo-budowlane, związane z wymianą instalacji ciepłej, zimnej wody oraz cyrkulacji, które miały miejsce od 15.05.2013 r. do 30.09.2013 r., a więc w trakcie pobytu powoda w tej jednostce. Okoliczność ta oczywistym czyni stwierdzenie, że stan wyremontowanych w tym okresie cel musiał odbiegać od stanu sprzed remontu, którego nie mógł zbadać biegły sądowy. Jednakże nawet przyjęcie, że warunki odbywania kary przez powoda w celach tego pawilonu były dalekie od komfortowych nie oznaczałoby, iż były niehumanitarne i naruszające jego godność. Tym bardziej, że poprzez przyjęty przez pozwanego system dosyć częstych rotacji osadzonych w celach ewentualne mankamenty pobytu w poszczególnych celach mogły być w sposób istotny złagodzone.

O naruszeniu godności skazanego skutkującej prawem do ochrony prawnej można mówić dopiero wtedy, gdy cierpienia i upokorzenia przekraczają konieczny element cierpienia wpisanego w odbywanie kary pozbawienia wolności, zwłaszcza przy bierności zakładu karnego, który nie dba o poprawę warunków odbywania kary i o

polepszenie warunków socjalnych, żywieniowych, czy wreszcie kulturalnych. W przedmiotowej sprawie zarzutu wskazanego wyżej zaniechania nie można postawić pozwanemu, który przeprowadził prace remontowe zmierzające do poprawy standardów w celach mieszkalnych.

Odnosząc się do zastrzeżeń powoda dotyczących warunków w jakich odbywał karę pozbawienia wolności wskazać należy, że dyskomfort spowodowany pobytem w warunkach izolacji nie może stanowić podstawy do sformułowania tezy, że doszło do naruszenia jego dóbr osobistych. Do naruszenia dóbr osobistych dochodzi jedynie wówczas, gdy cierpienie i upokorzenie, jakiego doznaje pozbawiony wolności przekraczają nieunikniony element cierpienia wpisanego w karę pozbawienia wolności. O naruszeniu dobra osobistego w postaci uchybienia godności osadzonego w zakładzie karnym nie można mówić w przypadku pewnych uciążliwości lub niedogodności związanych z pobytem w takim zakładzie, polegających na niższym od oczekiwanego standardzie celi czy urządzeń sanitarnych, bowiem dla wielu ludzi nie odbywających kary pozbawienia wolności warunki mieszkaniowe bywają często równie trudne. Godność skazanego przebywającego w zakładzie karnym nie jest naruszona, jeżeli odpowiada uznanym normom poszanowania człowieczeństwa (zob. wyrok Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 11 października 2012 r., sygn. akt I A Ca 455/12).

Faktem pozostaje i to, że powód był małoletni do 14 października 2011 r. i przez dwa tygodnie był umieszczony w celi z recydywistami. Okoliczność tą jako wprost niezaprzeczoną przez pozwanego uznać należy za wykazaną. Jednakże nawet z zeznań powoda nie wynika, iż poprzez ten fakt zostały naruszone jego dobra osobiste, a zwłaszcza aby doznał ze strony tych osób jakichkolwiek naruszeń.

Za objęte doświadczeniem zawodowym Sąd I instancji uznał, że pościel w zakładach karnych jest wymieniana regularnie. Faktem pozostaje, iż Sąd I instancji nie zakomunikował stronom o swojej wiedzy w tym przedmiocie, tym niemniej podzielić należy wniosek, iż nie sposób odnieść się do takiego zarzutu, albowiem powód zarzucił pozwanemu, że pościel, którą otrzymał nosiła ślady używania przez innych osadzonych. Twierdzenie o używaniu pościeli przez innych osadzonych nie jest równoznaczne z tezą, iż pościel w zakładzie karnym nie jest prana i wymieniana. Co nie zostało wykazane i nie wynikało, ani z zeznań powoda ani też świadków.

Rozstrzygnięcie o kosztach należnych pełnomocnikowi powoda ustanowionemu z urzędu jest, co do zasady, zgodnie z właściwymi normami, zaś Sąd I instancji uwzględnił poniesione przez pełnomocnika wydatki. Podstawę przyznania do Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Szczecinie wynagrodzenia tej osobie był § 15 i 16 oraz § 11 ust. 1 pkt 25 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (t.j. Dz.U. z 2013 r., poz. 461).

Powód nie wskazał korelacji istoty tego przepisu z normami dotyczącymi płacy minimalnej. Za nieadekwatne do istoty sprawy uznać należy stwierdzenie, że tak ukształtowane wynagrodzenie jest sprzeczne z bliżej niewskazanymi przepisami ustrojowymi, czy wręcz narusza godność człowieka, równość wobec prawa, czy wręcz jest wyrazem dyskryminacji jednostki. Tym niemniej oczywiście nie sposób nie dostrzec tego, że kwota wynagrodzenie pełnomocnika opisana analizowanym przepisem (120 zł) jest niska, zwłaszcza w konfrontacji z zakresem starań poczynionych przez pełnomocnika powoda. Jednak intencja Ministra Sprawiedliwości, która legła u podstaw wydania Rozporządzenia zmieniającego Rozporządzenie w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez skarb państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu z dnia 3 lutego 2012 r. (Dz.U. z 2012 r. poz. 150) poprzez dodanie w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz.U. Nr 163, poz. 1348, z późn. zm.2) w § 11 w ust. 1 pkt 25 w brzmieniu ustalającym wynagrodzenie adwokata w sprawie o odszkodowanie lub o zadośćuczynienie związane z warunkami wykonywania kary pozbawienia wolności lub tymczasowego aresztowania na 120 zł, związana była z eskalacją, często bezzasadnych, roszczeń osadzonych związanych z warunkami osadzenia, które co istotne były bardzo wysokie i nie zawsze połączone z koniecznością znacznego trudu pełnomocnika reprezentującego osadzonego.

W niniejszej sprawie powód sformułował roszczenia o znacznej wysokości, lecz roszczenie to zainicjowało postępowanie w którym w drobiazgowy sposób zweryfikowano wszystkie twierdzenie powoda. Okoliczność ta była związana z koniecznością znacznego nakładu pracy pełnomocnika powoda, co w ocenie Sąd odwoławczego uzasadniało przyznanie pełnomocnikowi wynagrodzenia w stawce maksymalnej opisanej w § 2 pkt 2 wskazanego rozporządzenia, czyli w wysokości 720 zł powiększonej o podatek od towarów i usług oraz o wydatki pełnomocnika, czyli łącznie 1308,23 zł.

Mają powyższe na uwadze w oparciu o treść art. 386 § 1 k.p.c. zmieniono zaskarżony wyrok w pkt 2 w taki sposób, że przyznano adwokatowi J. L. (1) od Skarbu Państwa - Sądu Okręgowego w Szczecinie kwotę 1 308 złotych, w tym kwotę 165 złotych i 60 groszy podatku od towarów i usług, tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powodowi z urzędu, a w pozostałym zakresie apelację oddalono.

O kosztach postępowania apelacyjnego orzeczono na podstawie art. 100 zd. 2 k.p.c., bowiem strona pozwana uległa w nieznacznej części. Na zasądzone koszty składa się kwota opłaty wynagrodzenia pełnomocnika, ustalona zgodnie z § 8 ust. 1 pkt 26 w zw. z § 10 ust. 1 pkt 2 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz.U. z 2015 r. poz. 1804 ze zm.).

O kosztach nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powodowi w postępowaniu apelacyjnym orzeczono na podstawie § 2 i § 14 ust. 1 pkt 26 w zw. z § 16 ust. 1 pkt 2 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (Dz.U. z 2015 r. poz. 1801 ze zm.).

Zbigniew Ciechanowicz Artur Kowalewski Dorota Gamrat-Kubeczak